

Motion till riksdagen 2025/26:2411

av Pia Trollehjelm (SD)

Förbud mot pass och nationellt identitetskort för dömda under frivård med elektronisk övervakning

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändra passlagen (1978:302) så att personer som står under Kriminalvårdens vård genom frivård med elektronisk övervakning inte kan beviljas eller inneha pass och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändra förordningen (2005:661) om nationellt identitetskort så att personer som står under Kriminalvårdens vård genom frivård med elektronisk övervakning inte kan beviljas eller inneha nationellt identitetskort och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att redan utfärdade pass och nationella identitetskort för personer i frivård med elektronisk övervakning ska återkallas enligt gällande lagstiftning 24 § PassL (1978:302) respektive 14 § förordningen (2005:661) om nationellt identitetskort och, vid behov, omhändertas enligt 18 § PassL (1978:302), och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

Personer som avtjänar straff i Kriminalvårdens vård genom frivård med elektronisk övervakning kan i dag beviljas både pass och nationellt identitetskort. Detta innebär att staten förlorar kontrollen när den dömd lämnar landet, eftersom elektronisk övervakning, i dagligt tal ”fotboja”, inte fungerar utanför Sveriges gränser.

I praktiken skapas därmed möjlighet att begå nya brott eller upprätthålla kontakter i kriminella nätverk utomlands – samtidigt som straffet formellt avtjänas i Sverige. Detta undergräver frivårdens syfte, försvagar allmänhetens förtroende för rättssystemet och äventyrar tryggheten i samhället.

Nuvarande regler i passlagen PassL (1978:302) och förordningen om nationellt identitetskort (2005:661) bygger på individuella riskbedömningar. Den ordningen lämnar en lucka, eftersom tillstånd ofta måste beviljas när konkreta risker inte kan styrkas. I praktiken innebär detta att den dömd endast behöver ”garantera” att han eller hon inte har för avsikt att resa utomlands för att pass eller nationellt identitetskort ska beviljas.

För att återupprätta ordning och trovärdighet krävs därför ett generellt förbud, samt tydligare rutiner och skärpta sanktioner vid avvikelse.

1. Förbud mot pass

Enligt 19 § PassL (1978:302) krävs särskilt passtillstånd för den som avtjänar straff utanför anstalt eller står under övervakning. Kriminalvården beslutar i ärendet, men frågan kan hänskjutas till övervakningsnämnd enligt 21 § Pass.

Tillstånd ska vägras om det finns skälig anledning att anta att den dömd vid utlandsresa skulle undandra sig straffverkställighet eller begå brott (21 § andra stycket PassL). Bestämmelserna är uttömmande. Om konkreta risker inte kan styrkas saknas rättslig grund för avslag.

I praktiken innebär det att personer i frivård ofta kan beviljas pass, med motiveringen att handlingen ska användas som identitetshandling. När den dömd lämnar landet upphör övervakningen och staten förlorar kontrollen. Det är rimligt att anta att möjligheten används för att fortsätta brottslighet eller upprätthålla illegala nätverk. Därför krävs ett generellt förbud mot pass i dessa fall, i enlighet med yrkande 1.

2. Förbud mot nationellt identitetskort

Polismyndigheten utfärdar nationellt identitetskort enligt förordningen om nationellt identitetskort (2005:661). Kortet är giltigt som resehandling inom EU/EES och Schweiz, och fyller därmed i praktiken samma funktion som pass vid resor inom Schengenområdet.

Om förbudet endast gäller passhandling flyttas problemet till nationellt identitetskort, som då kan användas som resehandling.

För att systemet ska vara effektivt och heltäckande måste förbudet även gälla nationellt identitetskort, i enlighet med yrkande 2.

3. Återkallelse och omhändertagande

När hinder föreligger finns redan verktyg i lagstiftningen. Pass kan återkallas enligt 24 § PassL och omhändertas vid risk för omedelbar utresa enligt 18 § PassL. Nationellt id-kort kan återkallas enligt 14 § förordningen om nationellt identitetskort.

I dag brister dock rutinerna för informationsöverföring mellan Kriminalvården och Polismyndigheten. Det innebär att återkallelse eller omhändertagande inte alltid sker i tid. Ett generellt förbud enligt yrkande 1–2 måste därför kombineras med bindande rutiner som säkerställer att återkallelse och omhändertagande verkligen genomförs utan dröjsmål, i enlighet med yrkande 3.

Pia Trollehjelm (SD)